

УДК 378.09.018.1.016:159.9-051

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-3\(21\)-568-580](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-3(21)-568-580)

Вінтюк Юрій Володимирович кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри Практичної психології та педагогіки, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, вул. Клепарівська 35, м. Львів, 79000, тел.: (063) 302-00-75, <https://orcid.org/0000-0001-6263-4744>

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ «СІМЕЙНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ» ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАГІСТРІВ-ПСИХОЛОГІВ

Анотація. У статті розглянуті питання, що виникли при розробці та викладанні навчального курсу «Сімейне консультування» магістрам-психологам. Дослідження стосується підготовки фахівців спеціальності «Психологія» у Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності, які на другому році навчання за програмою магістратури вивчають даний навчальний курс як вибіркову дисципліну. Здійснений огляд публікацій за темою дослідження дозволив відзначити, що у виявлених публікаціях є чимало інформації на обрану тему, а також іншого матеріалу, потрібного для забезпечення даного навчального курсу; однак ряд тем висвітлено недостатньо повно, що диктує необхідність організації додаткового пошуку та проведення подальшої дослідницької роботи. В ході проведеної роботи виявлено особливості, що зумовлюють труднощі при підготовці та викладанні даного навчального курсу, відповідно до діючих вимог. Опрацювання виявленого матеріалу і досвід освоєння даного предмету свідчать, що його вивчення на належному рівні за наявних реалій потребує розробки і впровадження відповідного концептуального підходу. Такий підхід до створення навчального курсу було сформовано при укладанні навчальної програми з дисципліни «Сімейне консультування». Це зумовило як особливості відбору необхідного матеріалу, так і подальшого процесу ознайомлення магістрів із тематикою та проблематикою дисципліни. Відповідно до відібраного для забезпечення курсу матеріалу, а також запропонованої концепції до його викладання, постало завдання мінімізації і оптимізації необхідного для вивчення даної дисципліни навчального матеріалу. Згідно з цим, увесь відібраний матеріал було розміщено у доречній логічній послідовності, за

критерієм актуальності та затребуваності певних знань у практичній діяльності сімейних психологів. Стосовно впровадження оптимального підходу до викладання даного навчального курсу на належному рівні, визнано за доцільне враховувати виявлені особливості. Розглянуті труднощі що виникли при укладанні та викладанні даного курсу відповідно до наявних вимог; а також можливі шляхи та способи їхнього подолання. Зроблені висновки з проведеної роботи і запропоновані подальші перспективні дослідження у даному напрямку.

Ключові слова: підготовка майбутніх фахових психологів, формування професійної компетентності, сімейне консультування, навчальна робота зі студентами.

Yuriy Volodymyrovych Vintyuk Candidate of Psychological Sciences (Ph. D.), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Practical Psychology and Pedagogy, Lviv State University of Life Safety, St. Kleparivska 35, 79000, tel.: (063) 302-00-75, <https://orcid.org/0000-0001-6263-4744>

FEATURES OF THE TEACHING COURSE "FAMILY COUNSELING" IN THE TRAINING OF MASTERS OF PSYCHOLOGISTS

Abstract. The article examines issues that arose during the development and teaching of the "Family Counseling" training course for master psychologists. The research concerns the training of "Psychology" specialists at the Lviv State University of Life Safety, who study this course as an elective discipline in the second year of their master's program. The review of publications on the topic of the study made it possible to note that the published publications contain a lot of information on the chosen topic, as well as other material needed to provide this educational course; however, a number of topics are covered insufficiently, which dictates the need to organize additional research and conduct further research. In the course of the conducted work, features were identified that cause difficulties in the preparation and teaching of this educational course, in accordance with the current requirements. The processing of the discovered material and the experience of mastering this subject indicate that its study at the appropriate level under the existing realities requires the development and implementation of an appropriate conceptual approach. This approach to the creation of a training course was formed during the preparation of the training program for the discipline "Family Counseling". This determined

both the peculiarities of the selection of the necessary material and the subsequent process of familiarizing the master's students with the subjects and problems of the discipline. In accordance with the material selected to provide the course, as well as the proposed concept for its teaching, the task of minimizing and optimizing the educational material necessary for studying this discipline arose. According to this, all the selected material was placed in an appropriate logical sequence, according to the criterion of relevance and demand for certain knowledge in the practical activities of family psychologists. Regarding the implementation of the optimal approach to the teaching of this educational course at the appropriate level, it is considered appropriate to take into account the identified features. Considered difficulties that arose during the preparation and teaching of this course in accordance with the existing requirements; as well as possible ways and means of overcoming them. Conclusions are drawn from the work carried out and further promising research in this direction is proposed.

Keywords: training of future professional psychologists, formation of professional competence, family counseling, educational work with students.

Постановка проблеми. Підготовка фахівців різних спеціальностей у закладах вищої освіти в Україні у наш час диктує особливі вимоги не лише до вибору навчальних дисциплін, але й до їхнього наповнення та викладання. Запити сьогодення вимагають приведення навчальних предметів у відповідність до наявних потреб повсякденної практики, що стосується також підготовки фахових психологів, на всіх освітніх рівнях. У даному викладі йдеться про підготовку фахівців спеціальності «Психологія» у Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності, які на другому році навчання за програмою магістратури слухають навчальний курс «Сімейне консультування», як вибірккову дисципліну; оскільки вирішення сімейних проблем належить до пріоритетних напрямків роботи психологічних служб і практичних психологів. Необхідність розробки програми та наповнення даного курсу відповідними навчальними матеріалами, виходячи з вимог надання студентам вищої освіти на сучасному рівні, зумовлює актуальність даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Пошук наявної літератури на дану тематику дозволив встановити, що нових українськомовних навчальних посібників і підручників із даного предмету, як й інших необхідних матеріалів наявно вкрай мало [1 – 14]. Перш за все потрібно згадати про працю Е. Берна, яка належить до класики сімейного консультування [1], проте не втратила своєї

актуальності й у наш час, і не раз перевидавалася українською мовою.

Чимало важливої інформації містить праця Б. Грюнвальда і Г. Макабі, яку варто використати в процесі наповнення й освоєння даного курсу [4]; не менш корисні дані містить навчальний посібник З. Кісарчука й О. Єрумевича [5].

Варто відзначити також навчальний посібник Н. Максимової, який можна використовувати як базовий при вивченні даного курсу [6]. Слід назвати також посібник Л. Мигдасюк і Р. Федоренко з основ психологічного консультування, що містить важливі базові знання, важливі для освоєння сімейного консультування [7].

Доцільно залучити також інформацію, в якій висвітлено особливості психології сімейних стосунків: групи авторів [8], В. Сатира [9], О. Столярчука [11], Р. Федоренка [12] та В. Хруль [13].

На завершення огляду видається доцільним назвати збірник праць про шлюбно-родинні стосунки [10]; і посібник з психологічного консультування та корекції [14], які також містять чимало потрібної інформації.

Проведений огляд публікацій за темою дослідження дозволяє констатувати, що у наявних джерелах є чимало інформації на обрану тему, а також іншого матеріалу, корисного для наповнення та викладання названого навчального курсу; однак деякі теми висвітлені надто коротко або поверхово, що вимагає здійснення відповідної дослідницької роботи. Крім цього, процес роботи з відібраним матеріалом і досвід проведення занять із даного предмету свідчать, що його викладання на належному рівні в сучасних умовах вимагає розробки і впровадження відповідного раціонального концептуального підходу. Даний підхід має враховувати особливості, що стосуються викладання курсу «Сімейне консультування» магістрам-психологам за наявних умов.

Мета статті: розглянути питання, що виникають при розробці та викладанні навчального курсу «Сімейне консультування» магістрам-психологам; виявити труднощі, що виникають при цьому а також можливості їхнього подолання.

Завдання статті:

- здійснити пошук публікацій за темою дослідження для виявлення матеріалу необхідного для наповнення даного курсу;
- розглянути наявні можливості для викладання навчального курсу «Сімейне консультування»;
- виявити особливості, які зумовлюють специфіку опанування курсу «Сімейне консультування» магістрантами-психологами, врахувати їх при укладанні та викладанні даного курсу;

- дослідити труднощі, які виникають при підготовці та викладанні даного навчального курсу та здійснити пошук можливостей їхнього подолання;

- зробити висновки з проведеної роботи і намітити наступні перспективні дослідження у даному напрямку.

Виклад основного матеріалу. Раціональний підхід до вивчення даної дисципліни було розроблено при складанні навчальної програми з курсу «Сімейне консультування»; що зумовило особливості як відбору наявного матеріалу, так і подальшого процесу введення слухачів його у тематику та проблематику. Ситуація на даному етапі ускладнювалася специфікою професійної діяльності практичних психологів у нашій країні, що зумовлена особливостями суспільного запиту на їхню діяльність у даний час. Відповідно, постало завдання мінімізації і оптимізації необхідного для вивчення даної дисципліни навчального матеріалу. Згідно з цим, увесь задіяний матеріал було розміщено у доцільній логічній послідовності, за критерієм актуальності та затребуваності з точки зору майбутньої професійної діяльності практичних психологів і можливості роботи у сфері сімейного консультування.

Щодо розробки раціонального підходу до укладання та викладання даного навчального курсу на відповідному рівні в сучасних умовах, у відповідності до чинних вимог, визнано за доречне врахувати наступні особливості.

1. Перша обставина, що детермінує процес вивчення даного предмету, і вимагає врахування при його укладанні та вивченні полягає в тому, що для його успішного опанування всі слухачі – ще під час навчання за програмою бакалаврату – повинні здобути знання з навчальних курсів, на яких будується успішне освоєння курсу «Сімейне консультування», передусім: «Вступ до спеціальності», «Психологія сім'ї», «Психологія конфліктів», «Основи психологічного консультування», «Психологія спілкування». Однак, як з'ясувалося, ні один з магістрантів, навіть із тих що навчалися на бакалавраті у цьому ж закладі, не вивчали всіх необхідних навчальних дисциплін. Відповідно, починати виклад матеріалу доводиться з вкрай важливих базових знань, і тільки після цього переходити до розгляду основного матеріалу, що стосується власне специфіки сімейного консультування.

2. Більшість матеріалу, необхідного для успішного освоєння курсу «Сімейне консультування», котрий не вивчався раніше, ніяким чином не можна помістити в основний курс із даного предмету. Тому весь необхідний для засвоєння попередній матеріал було структуровано:

один рекомендовано для повторення, інший для самостійного вивчення, а деякий винесено для розгляду під час практичних занять. Всі інші необхідні попередні знання лише побіжно згадувалися під час викладення основного теоретичного матеріалу на лекціях. Таким чином передбачалося ліквідувати прогалини у знаннях і укласти всі необхідні відомості в єдину цілісну систему.

3. Далеко не всі магістранти проходили хоча б будь-яку психологічну практику, навіть із тих, що передбачені за програмою бакалаврату для спеціальності «Практична психологія». Відповідно, вони мають лише віддалене уявлення про завдання, засоби і можливості психологічного консультування. Причому організувати демонстрацію цього процесу під час практичних занять із даного курсу також неможливо. Заклад має власну психологічну службу, яка, проте, не лише не займається сімейним консультуванням, оскільки вирішує інші завдання, але й не може бути залучена для вирішення навчальних завдань із даного предмету.

4. Необхідно врахувати специфіку матеріалу, що підлягає вивченню: з одного боку, для успішного вивчення курсу необхідно мати початкові знання з низки перелічених вище предметів, проте система знань із «Сімейного консультування» не зводиться до суми знань із цих дисциплін. Тому саме висвітленню специфічних особливостей курсу слід приділити основну увагу при його укладанні та викладанні. Даний матеріал також має бути певним чином виділений з усієї необхідної для висвітлення інформації, становити її основу, але ніяким чином не повинен загубитися в ній.

Відтак, врахування наведених особливостей становить непросте завдання, від успішності вирішення якого залежить як ефективність даного курсу, так і результативність його освоєння магістрантами. Саме з огляду на необхідність успішного вирішення даного завдання було здійснене як укладання, так і подальше викладання даного навчального курсу.

Формування мотивації магістрантів до вивчення обраного курсу варто розпочати з розповіді про те, які можливості наявні для забезпечення успішної професійної діяльності фахових психологів, і які нові простори відкривають для них знання, які пропонуються при вивченні даної навчальної дисципліни. Для цього варто нагадати про вкрай незадовільний стан справ у сфері сімейних стосунків: адже, як відомо, сьогодні більшість укладених шлюбів не витримують перевірки на міцність і розпадаються. Проте й ті сім'ї, що не розпадаються, також часто не можуть похвалитися чудовими стосунками та належним

станом справ в інших важливих сферах сімейного життя. Постає проблема: як виправити ситуацію? Як самому практичному психологу не потрапити в число тих, хто перебуває у невдалому шлюбі? Від чого залежить його міцність і тривалість? Що зумовлює його успішність? А задоволеність шлюбними партнерами стосунками у ньому? Чим можуть допомогти у вирішенні проблеми сімейні психологи? Після обговорення таких питань із магістрантами з'являється поле для діяльності психологів-консультантів із сімейних питань, відтак після окреслення й актуалізації проблеми можна розпочинати виклад матеріалу.

Увесь відібраний матеріал у межах запропонованого курсу представлено у послідовності, яка відповідає вимогам до його викладання, які знайшли відображення у запропонованому концептуальному підході, котрий враховує виявлені та наведені вище особливості. Відповідно до розробленої концепції, з наявного матеріалу сформовано наступні інформаційні блоки.

Змістовий модуль 1. Теоретичні підходи до сімейного консультування.

Тема 1.1. Сімейне консультування як різновид соціально-психологічної допомоги. Мета і завдання сімейного консультування. Моделі консультування сім'ї. Концепція збалансованих сімейних відносин. Готовність сім'ї до консультування.

Тема 1.2. Теоретичні основи сімейного консультування. Принципи сімейного консультування. Вимоги до особистості консультанта. Налагодження довіри в роботі з клієнтами. Етапи консультативної роботи, завдання і особливості кожного етапу.

Тема 1.3. Методи діагностики сімейних стосунків. Оцінка гармонійності сімейних стосунків і взаємної підтримки. Сутність і структура сімейних уявлень. Еволюція сімейних стосунків і чинники, що її детермінують. Стан сімейної незадоволеності, його причини, прояви і наслідки.

Тема 1.4. Процес сімейного консультування. Різновиди сімейних дисфункцій та причини їх виникнення. Можливості та роль консультанта у налагодженні стосунків у сім'ї. Способи і методи гармонізації стосунків. Підходи до вирішення сімейних конфліктів.

Змістовий модуль 2. Практична підготовка до сімейного консультування.

Тема 2.1. Практичні підходи до сімейного консультування. Методики для діагностики сімейних стосунків. Методи вивчення дитячо-батьківських стосунків. Підходи і способи налагодження стосунків.

Тема 2.2. Сімейне консультування як профілактика дисфункцій сім'ї. Види дисфункцій сім'ї. Основні завдання та методи профілактики сімейних стосунків. Психологічний супровід сімей з різними дисфункціями.

Тема 2.3. Психологічне консультування сім'ї відповідно до різновиду її функцій. Сімейно-обумовлена нервово-психічна і фізична напруга. Кризи у розвитку сім'ї. Шляхи і підходи до подолання криз у стосунках.

Тема 2.4. Особливості врегулювання сімейних стосунків в умовах військового стану. Особливості сімейних проблем в умовах військового стану. Поширені психологічні стани та робота з ними. Кризові явища та їх вирішення. Робота з неоптимальними психічними станами.

Згідно з запропонованим підходом, перший блок тем курсу містить послідовний виклад інформації про базові теоретичні засади сімейного консультування: його сутність і призначення, чинні підходи та моделі. Розглянуті принципи, яких необхідно дотримуватися в процесі сімейного консультування, вимоги до особистості та кваліфікації консультанта, особливості взаємодії з клієнтами тощо. При викладі тем щоразу відзначається психологічне наповнення змісту, що дозволяє використовувати раніше освоєний присутніми матеріал з інших навчальних дисциплін. Проте чим далі, виклад поступово переміщається на особливості саме сімейного консультування, і завершується висвітленням його специфічних особливостей.

Другий блок тем курсу містить інформацію про практичні можливості та способи використання наявних теоретичних відомостей: існуючі практичні підходи до здійснення процесу сімейного консультування, методики для діагностики стосунків у сім'ях тощо. Детально розглянуті особливості роботи в залежності від виявлених дисфункцій у стосунках між членами сім'ї, способами і методами роботи з їх подолання та корекції й ін. Всю необхідну для практичного освоєння інформацію передбачено опрацювати також під час практичних занять, наповнення та проведення яких також мало свої особливості, про які йдеться далі.

Стосовно освоєння матеріалу курсу, слід відзначити, що лекції у їх традиційному вигляді не проводилися. Натомість вивчення лекційного матеріалу відбувалося так, як це практикується у навчальних закладах за кордоном [2, с. 36]: слухачі курсу повинні ознайомитися з матеріалом кожної теми – а також рекомендованою літературою – ще до заняття, а під час занять відбувається не його викладання, а

обговорення, уточнення, доповнення, конкретизація, узагальнення і т. д. Тобто до особливостей проведення навчальних занять належить здійснення інтерактивної взаємодії учасників навчально-виховного процесу. За рахунок невеликої кількості присутніх на лекції практично реалізовано індивідуалізацію процесу навчання, створено умови, коли викладач має змогу приділити достатньо уваги кожному, й орієнтується не на “середньостатистичного” слухача, а на кожну конкретну творчу індивідуальність. За такого підходу до організації навчального процесу магістранти не тільки краще освоюють матеріал, але й вчаться мислити, самостійно вирішувати проблеми тощо. Відповідно, вони активніше розвивають вміння та формують якості, необхідні у їхній подальшій діяльності за обраним фахом.

До особливостей проведення занять як із цього, так і інших навчальних курсів, слід віднести використання мультимедійної техніки. Тому виклад всіх тем під час лекційних занять супроводжувався демонстрацією потрібної візуальної інформації, у вигляді презентацій до них, котрі демонструвалися на екрані в лекційній аудиторії. Вони містили необхідний для детального розгляду матеріал, що супроводжував виклад практично всіх питань: малюнки, фотографії, таблиці, схеми, відеофрагменти та ін.; які розглядалися в ході роботи над навчальним матеріалом. Реалізоване таким чином забезпечення наочності при опрацюванні запропонованого матеріалу допомагало в його засвоєнні присутніми. За необхідності мультимедійна техніка використовувалася також під час практичних заняттях, переважно для ілюстрації доповідей тих, хто навчався, виключно за їхнім власним бажанням.

Згідно з затвердженою навчальною програмою, практичні з даного навчального курсу проводилися у вигляді семінарських занять. Відповідно до цього, слухачам були надані необхідні методичні рекомендації, розміщені у «Віртуальному університеті» закладу, у вигляді Електронного навчально-методичного комплексу. Вони містили всі потрібні навчальні матеріали, зокрема, перелік питань для розгляду на кожному з семінарських занять, за кожною з тем курсу. Однак за потреби застосовувалися й інші форми роботи: бесіда, дискусія, обговорення – які стосувалися детальнішого розгляду як окремих важливих питань, так і тих, що викликали підвищений інтерес. Проте найбільший інтерес у магістрантів викликали розповіді викладача про його власний досвід із сімейного консультування, зокрема, приклади тощо.

Необхідно також вказати на особливості проведення практичних занять, оскільки в навчальних аудиторіях неможливо створювати чи

навіть моделювати реальні проблемні сімейні ситуації, які потребують фахового втручання, необхідні для вирішення поставлених навчальних завдань. Для подолання труднощів такого характеру було запропоновано перегляд спеціально відібраних відеофрагментів, а також художніх кінофільмів, які можна використовувати як навчальні. Для цього було спеціально відібрано фільми, в яких достатньо правдиво відтворено діяльність фахівців із сімейного консультування, або ж зображено сімейні проблеми, з якими їм доводиться працювати, як от: «Мачуха», «Коли чоловік кохає жінку», «Ліцензія на шлюб», «Звичайні люди», «Джек-ведмежа», «Батько», «Рідіо-пілот» та ін. Необхідність такого рішення була зумовлена тим, що магістри, які вивчають курс «Сімейне консультування», не мають іншої можливості на практиці ознайомитися зі специфікою та особливостями здійснення даної діяльності.

Відеофрагменти, в яких зображено певні сімейні стосунки, що потребують втручання психологів, демонструвалися під час навчальних занять. Головну увагу при їх розгляді приділялося психологічному аналізу зображених життєвих ситуацій, складанню психологічних портретів персонажів, поясненню їхніх вчинків тощо. Пояснивши поведінку діючих осіб можна виявити певні психологічні проблеми, тому далі магістранти займалися їх описом та діагностикою. Далі пропонувалося знайти шляхи і методи вирішення складних ситуацій, які зображені у переглянутих фрагментах. Така форма роботи на заняттях дозволяє моделювати і освоювати на практиці реальний процес сімейного консультування.

За необхідності здійснити аналіз всього фільму доводилося пропонувати його для домашнього перегляду, в межах передбаченої навчальною програмою самостійної роботи. Аналіз фільму та його обговорення проводилися під час практичних занять в аудиторії; така форма роботи з реальними подіями сімейного життя неодмінно викликала зацікавленість присутніх, оскільки дозволяла долучитися до процесу роботи сімейного консультанта, не покидаючи навчальної аудиторії. Крім цього, в такому випадку магістранти могли розраховувати на кваліфіковану допомогу викладача, особливо якщо він має великий власний досвід з сімейного консультування. З запропонованих фільмів також відібрані ті, що найбільше підходять для здійснення психологічного аналізу – з позицій вимог до освоєння даної навчальної дисципліни – і рекомендовані для бажаючих як творчі завдання з «Сімейне консультування».

До ще однієї особливості проведення практичних занять слід віднести ту обставину, що майже ніхто зі слухачів курсу не мав ні будь-

якої теоретичної, ні тим більше практичної підготовки у здійсненні психологічного аналізу. Таку ситуацію, що склалася, можна віднести до ускладнюючих обставин, яка, проте, вимагала пошуку можливостей для її подолання. Таку можливість було знайдено, при цьому враховано попередній досвід залучення студентів-психологів до здійснення психологічного аналізу (див., напр.: [3]). Тому значно простіше здійснювати аналіз ситуацій, що розглядалися, було з тими слухачами, які раніше вже залучалися до подібних видів роботи. Проте й інші після демонстрації ходу здійснення такої процедури також поступово включалися у цей процес, спочатку у вигляді групової роботи над запропонованим матеріалом і при наявності допомоги викладача.

На завершення необхідно відзначити наступне. Укладений і апробований курс «Сімейне консультування» скоріше ознайомчий, він відкриває ще одну сферу діяльності для практичних психологів і надає знання про нові можливості вирішення завдань, що виникають у різних сферах сімейного життя. Але він ні в якому випадку не покликаний зробити зі слухачів майбутніх фахівців у сфері сімейного консультування. Для того, щоб стати фахівцями у сфері налагодження сімейних стосунків, необхідне подальше розширене та поглиблене вивчення тем, що розглядалися при вивченні даного курсу. Пошук можливостей для висвітлення інших важливих питань потребує подальшого вдосконалення даного курсу, як і проведення необхідної дослідницької роботи.

Висновки.

1. Викладання дисципліни «Сімейне консультування» магістрантам-психологам має свої особливості, які необхідно враховувати як при укладанні, так і при читанні даного курсу; а тому потребує проведення відповідної дослідницької і методичної роботи, спрямованої на здійснення його оптимізації.

2. Врахування діючих вимог до процесу підготовки фахівців, зокрема, своєчасного формування у них необхідної мотивації для його вивчення та застосування відповідних підходів, форм роботи, покликане забезпечити їх успішне вирішення у ході опанування даного курсу.

3. Здійснений оптимальний вибір тем курсу, виявлення особливостей психологічного спрямування та наповнення видів діяльності, що становлять основу сімейного консультування, а також розгляд можливостей застосування цих знань у практичній діяльності фахових психологів зумовлює відповідне формування змісту та наповнення даного навчального курсу.

4. Передбачене подання відібраного матеріалу в ході викладання даного курсу та практичне опрацювання передбачених тем дозволяє реалізувати запропонований підхід до його викладання, що відповідає як вимогам сьогодення, так і запитам практики, що й було здійснено в ході його апробації.

В майбутньому передбачено здійснити допрацювання даного курсу, згідно з результатами його апробації.

Література:

1. Берн Е. Ігри, в які грають люди / пер. з англ. Х.: КСД, 2021. 256 с.
2. Вінтюк Ю. В. Компетентнісний підхід у вищій освіті: досвід стажування в Академії ім. Яна Длугоша // *Pedagogika. Teoretyczne i praktyczne aspekty rozwoju współczesnej nauki. Zbiór artykułów naukowych.* (30.03.2017 – 31.03.2017, Czenstochowa). Warszawa : “Diamond trading tour”, 2016. S. 34-37.
3. Вінтюк Ю. В. Психологічний аналіз художнього фільму у навчальному процесі (на прикладі фільму «Товариство мертвих поетів») // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки. 2023. № 1(31). С. 19-27.
4. Грюнвальд Б., Макаби Г. Семейное консультирование / пер. с англ. М.: Когито-центр, 2014. 415 с.
5. Кісарчук З. Г., Єрмусевич О. І. Психологічна допомога сім'ї: Навч. посіб.: у 3 кн. К.: Главник, 2006.
6. Максимова Н. Ю. Сімейне консультування : навч. посіб. К. : Вид. дім «Персонал», 2011. 304 с.
7. Мигдисюк Л. І., Федоренко Р. П. Основи психологічного консультування : навч. посіб. Луцьк: Вежа-Друк, 2022. 360 с.
8. Помиткіна Л. В., Злагодух В. В., Хімченко Н. С., Погорільська Н. І. Психологія сім'ї. Навч. посіб. для студентів ВНЗ. К.: Вид-во Нац. авіаційного ун-ту «НАУ-друк», 2010. 270 с.
9. Сатир В. Психотерапия семьи / пер. с англ. М.: Институт общегуманитарных исследований, 2015. 280 с.
10. Сім'я та шлюбно-родинні стосунки в Україні: Збір. наук. пр. К.: УАДУ, 2021. 249 с.
11. Столярчук О. А. Психологія сучасної сім'ї : навч. посіб. Кременчук: ПП Щербатих О. В., 2015. 136 с.
12. Федоренко Р. П. Психологія сім'ї : навч. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2015. 364 с.
13. Хруль В. В. Психология семьи. Основы супружеского консультирования и семейной психотерапии. К.: ИД Сварог, 2021. 370 с.
14. Цибалюк І. М. Психологічне консультування та корекція. Модульно-рейтинговий курс: Навчальний посібник. К: ВД «Професіонал», 2005. 656 с.

References:

1. Bern E. (2021). *Ihry, v yaki hraiut liudy [Games that people play]* / per. z anhl. Kharkiv: KSD. 256 s. [in Ukrainian].

2. Vintiuk Yu. V. (2017). *Kompetentnisnyi pidkhid u vishchii osviti: dosvid stazhuvannia v Akademii im. Yana Dluhosh* [Competency approach in higher education: internship experience at the Academy named after Jan Dluhosh] // Pedagogika. Teoretyczne i praktyczne aspekty rozwoju współczesnej nauki. Zbiór artykułów naukowych. (30.03.2017 – 31.03.2017, Czenstochowa). Warszawa : “Diamond trading tour”. S. 34-37. [in Ukrainian].

3. Vintiuk Yu. V. (2023). *Psykhologichnyi analiz khudozhnogo filmu u navchalnomu protsesi (na prykladi filmu «Tovarystvo mertvykh poetiv»)* [Psychological analysis of a feature film in the educational process (on the example of the film "Dead Poets Society")] // Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Serii: pedahohichni nauky. № 1(31). S. 19-27. [in Ukrainian].

4. Hriunvald B., Makaby H. (2014). *Semeinoe konsulytirovanye* [Family counseling] / per. s anhl. Moskow: Kohyto-tsentr. 415 s. [in Russian].

5. Kisarchuk Z. H., Yermusevych O. I. (2006). *Psykhologichna dopomoha simi*: [Psychological help for the family]: Navch. posib.: u 3 kn. Kyiv: Hlavnyk. [in Ukrainian].

6. Maksymova N. Yu. (2011). *Simeine konsultuvannia* [Family counseling] : navch. posib. Kyiv: Vyd. dim «Personal». 304 s. [in Ukrainian].

7. Myhdysiuk L.I., Fedorenko R.P. (2022). *Osnovy psykhologichnogo konsultuvannia* [Basics of psychological counseling] : navch. posib. Lutsk: Vezha-Druk. 360 s. [in Ukrainian].

8. Pomytkina L. V., Zlahodukh V. V., Khimchenko N. S., Pohorilska N. I. (2010). *Psykhologhiia simi* [Family psychology]. Navch. posib. dlia studentiv VNZ. Kyiv: Vyd-vo Nats. aviatsiinoho un-tu «NAU-druk». 270 s. [in Ukrainian].

9. Satyr V. (2015). *Psykhoterapiia semy* [Family psychology] / per. s anhl. Moskow: Ynstytut obshchehumanytarnykh yssleovanyi. 280 s. [in Russian].

10. *Simia ta shliubno-rodynni stosunky v Ukraini* [Family and marital and family relations in Ukraine]: Zbir. nauk. pr. (2021). Kyiv: UADU. 249 s.

11. Stoliarchuk O. A. (2015). *Psykhologhiia suchasnoi simi* [Psychology of the modern family]: navch. posib. Kremenchuk: PP Shcherbatykh O. V. 136 s. [in Ukrainian].

12. Fedorenko R. P. (2015). *Psykhologhiia simy* [Family psychology]: navch. posib. Lutsk : Vezha-Druk. 364 s. [in Ukrainian].

13. Khrul V. V. (2021). *Psykhologhiia semyi. Osnovy supruzheskoho konsulytirovanyia y semeinoi psykhoterapii* [Family psychology. Basics of marital counseling and family psychotherapy]. Kyiv: YD Svaroh. 370 s. [in Russian].

14. Tsybaliuk I. M. (2005). *Psykhologichne konsultuvannia ta korektsiia*. [Psychological counseling and correction]. Modulno-reitynhovyi kurs: Navchalnyi posibnyk. Kyiv: VD «Professional». 656 s. [in Ukrainian].